

The Evolution of The World Bank and IMF Policies: An Evaluation on Turkey

e-ISSN 2687-4563
2021, Vol. 3(2) pp.134-150
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aujfe>

Research Article

Received: 07.09.2021

Revised: 19.10.2021

Accepted: 25.10.2021

To cite this document:

Ünsal, Y. (2021). The Evolution of The World Bank and IMF Policies: An Evaluation on Turkey. *Anadolu University Journal of Faculty of Economics*, 3 (2), 134-150

Yusuf ÜNSAL

y_unsal@anadolu.edu.tr

Anadolu University, Faculty of Economics
0000-0002-7856-5402

Abstract

The World Bank and IMF are organizations established to help develop nations that have experienced post-war devastation. During the years of its establishment, the World Bank provided the necessary development support to countries within the framework of statist policies. The IMF, on the other hand, provided the countries with the necessary support with short-term policies. But with the 1980s, a change in policy began to occur in the two institutions. This change brought the two institutions closer together and led them to cooperate. Turkey has also benefited from the policies of these two institutions in the process of policy evolution experienced by the IMF and the World Bank. The aim of this study is to show that the policies of the World Bank and IMF are changing with the liberalization after 1980. In addition, it is to express that the cooperation policies made by the IMF and the World Bank have also been formed along with the change in question. In this context, the evolution of the World Bank and IMF's policies, their cooperation and how Turkey was affected by the changing policies of these two institutions were revealed.

Keywords: *The World Bank, IMF, Liberalization, Policy Evolution*

JEL Codes: *E61, F45, O11*

Dünya Bankası ve IMF Politikalarının Evrimi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme

Öz

Dünya Bankası ve IMF, II. Dünya Savaşı sonrası yıkım yaşamış ulusların kalkınmasına yardımcı olmak amacıyla kurulan kuruluşlardır. Dünya Bankası kurulduğu yıllarda ülkelere gerekli kalkınma desteğini devletçi politikalar çerçevesinde vermiştir. IMF ise kısa dönemli politikalar ile ülkelere gerekli desteği sağlamıştır. Fakat 1980'li yıllar ile birlikte iki kurumun da politikalarında bir değişim yaşanmaya başlamıştır. Bu söz konusu değişim iki kurumu birbirine yaklaştırmış ve iş birliği yapmalarına neden olmuştur. Türkiye de IMF ve Dünya Bankasının yaşadığı politika evrimi sürecinde, bu iki kurumun politikalarından yararlanmışır. Bu çalışmanın amacı, Dünya Bankası ve IMF politikalarının 1980 sonrası yaşanan liberalleşme ile birlikte değişim içerisine girdiğini ve söz konusu değişim ile birlikte IMF ve Dünya Bankası arasındaki iş birliği politikalarının ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmada, Dünya Bankası ve IMF politikalarının evrimi, yaptıkları iş birlikleri ve bu iki kurumun değişen politikalarından Türkiye'nin nasıl etkilendiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Dünya Bankası, IMF, Küreselleşme, Politika Evrimi*

Giriş

Geçtiğimiz son 70 yılda dünya ekonomisinde büyük değişiklikler yaşandı. Bu süre zarfında, dünyanın en büyük kalkınma kurumu olan Dünya Bankası, 100'den fazla geliştirmekte ve geçiş halindeki ülkelere, krediler, özel bilgi ve tavsiyeler sunarak bu değişikliklere uyum sağlamasına öncülük etmiştir. Dünya Bankası, iklim değişikliği, çatışma ve gıda güvenliğinden eğitim, tarım, finans ve ticarete kadar çeşitli konularda ülke hükümetleri, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, bölgesel kalkınma bankaları, düşünce kuruluşları ve diğer uluslararası kurumlarla birlikte çalışmaktadır. Tüm bu çabalar, Dünya Bankası'nın 2030 yılına kadar aşırı yoksulluğu sona erdirmeye ve tüm ülkelerdeki nüfusun en fakir yüzde 40'ünün ortak refahını artırma konusundaki ikiz hedeflerini desteklemektedir (www.worldbank.org, Erişim Tarihi:15.05.2021).

1944'te kurulan Dünya Bankası, beş kalkınma kurumundan oluşan birbiriyle yakından ilişkili bir gruba genişledi. Dünya Bankası kurulduğu yıllarda sağladığı kredileri ile İkinci Dünya Savaşı nedeniyle harap edilen ülkelerin yeniden inşasına yardımcı oldu. Fakat zamanla; barajlar, elektrik şebekeleri, sulama sistemleri ve yollar gibi altyapıya yoğun bir vurgu yaparak yeniden yapılanmadan kalkınmaya geçti. Büyük ve kapsamlı bir yapıya sahip olan Dünya Bankası birbiriyle yakından ilişkili beş kalkınma kurumu;

- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD),
- Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA),
- Uluslararası Finans Kurumu (IFC),
- Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA),
- Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID)

şeklinde sıralanır (www.worldbank.org, Erişim Tarihi:15.05.2021).

Dünya Bankası, 1956 yılında Uluslararası Finans Kurumu'nun kurulmasıyla geliştirmekte olan ülkelerdeki özel şirketlere ve finansal kurumlara borç verebildi. 1960 yılında Uluslararası Kalkınma Derneği'nin kurulması, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik istikrarlı bir değişimin bir parçası olan en fakir ülkelere daha fazla önem verdi ve Dünya Bankası grubunun birincil hedefi haline geldi. Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Merkezi ve Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı'nın daha sonraki lansmanı, Dünya Bankası grubunun küresel finansal kaynakları geliştirmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarına bağlama yeteneğini daha da arttırdı.

Bugün Dünya Bankası grubunun çalışmaları, yoksullukla mücadele, ekonomik büyümeyi desteklemek ve geliştirmekte olan ülkelerde insanların yaşam kalitesinde sürdürülebilir kazanımlar sağlamak için önemli olan hemen hemen her sektöre dokunmaktadır. Dünya Bankası grubu; sağlıklı politikalar, değerlendirme ile sürekli bilgi paylaşımı ve ortaklığı, özel sektörle de dahil olmak üzere başarı için kritik olan faktörlere geniş bir yelpazede tanır. Dünya Bankası grubu, 180'den fazla üye ülke ile uzun süredir devam eden ilişkilere sahiptir ve bunları giderek küreselleşen kalkınma sorunlarını ele almak için kullanmaktadır. İklim değişikliği, salgın hastalıklar ve zorunlu göç gibi kritik konularda Dünya Bankası grubu, ülke üyeleri ve çok çeşitli ortaklar arasında tartışma toplayabildiği için öncü bir rol oynamaktadır. Uzun vadeli, sürdürülebilir kalkınmanın temellerini oluştururken krizlerin ele alınmasına yardımcı olabilmektedir (www.worldbank.org, Erişim Tarihi:15.05.2021).

Çalışmamızda Dünya Bankası ve IMF'in politikalarının kurulduğu dönemdeki yapısından zaman içerisinde evrildiği düşüncesi ilk olarak literatür taraması ortaya

konulmaya çalışılacaktır. Bunun yanında Türkiye'nin de bu evrilen politikalar ve iki kurum ile olan ilişkilerin ne yönde olduğu üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda çalışmamızda öncelikle Dünya Bankası ve IMF'in politikalarının neler olduğu sırasıyla anlatılacaktır. Daha sonra Dünya Bankası ve IMF'in Türkiye ile olan ilişkisine yer verilecektir. En son olarak ise sonuç kısmının verilmesi ile çalışmamız bitirilecektir.

Literatür Taraması

1980'li yıllar ile birlikte dünya piyasalarında yaygınlaşmaya başlayan liberalleşme, Dünya Bankası ve IMF'in politikalarında da değişime neden olmuştur. Dünya Bankasının geleneksel diye adlandırılan devletçi politikaları, yapısal uyum programları ile birlikte liberal politikalara evrilmeye başlamıştır. 1989 yılında Dünya Bankası ve IMF arasında imzalanan iş birliği anlaşması ile birlikte iki kurum birtakım politikaları uygulama konusunda beraber hareket etmeye başlamıştır. Literatür taraması kısmında Dünya Bankası ve IMF'in politikalarının 1980 yılı ile birlikte yaşamaya başladığı evrim ortaya konulmaya çalışılacaktır. Genel olarak Dünya Bankası ve IMF politikalarının yaşadığı değişimin yanı sıra, Türkiye'nin 1980 sonrasında söz konusu kurumlarla olan ilişkisi de ele alınacaktır.

Wolf (1987), Dünya Bankasının 1980'ler ile birlikte küresel bir kalkınma paradigması oluşturmaya çalıştığını ifade etmektedir. Bunun yanında ulusal siyasi aktörlere dış ticaretin serbestleştirilmesi, liberalizm, özelleştirme ve uluslararası finans hareketlerinin küreselleşmesi gibi durumlarda baskı yapmıştır.

Emmerij (1995), Dünya Bankasının 1990'lar ile devam eden küresel kalkınma söyleminin şekillenmesinin en temel aşaması olarak fakirlik kavramını görmektedir. Kurum, fakirliği küresel kalkınma için en önemli problem olarak görmektedir. Bu probleme yönelik olarak banka, 1990'lı yıllarda liberal politikaları desteklemiştir.

Asher (1996), 1970'lerden sonra, 1980'li yıllarda yaşanan makro ekonomik sorunların çözümünün uygulanacak liberal politikalar aracılığıyla olacağını ifade etmiştir. Yani Dünya Bankasının 1980'ler öncesinde başvurduğu devletçi politikalar yerine liberal politikalar ekonomik sorunlara çözüm olacağı söylenmiştir.

Dünya Bankası başkanı Wolfenshon (1997), 1997 raporunda ekonomik kalkınma için özel girişimciler ve bireylerin serbest çabalar sergilemeleri gerektiğini söyleyerek liberalleşmeye vurgu yapmıştır. Aynı zamanda devlet destekli kalkınmanın çöktüğünü söyleyerek artık kalkınma için gerekli olanın, küresel kalkınma olduğunu da söylemiştir.

Schwartz (2000), IMF'in 1994-2001 yılları arasında küreselleşme ve kriz kavramları ile ilişkilendiğini söylemiştir. IMF, Bu kavramlar etrafında ekonomik politikaların uygulamıştır. Bu ifadelerden IMF'in 1980 sonrasında liberalleşme etrafında politikalar ürettiğini göstermektedir.

Panos (2002) ise Dünya Bankası ve IMF'in 1990 sonrası yoksulluğu azaltmak için beraber uyguladıkları politikaların küresel yoksulluğu düşürmediğini aksine zenginliğin ve yoksulluğun arasındaki farkın arttığını söylemiştir. Bu söylem bize IMF ve Dünya Bankasının evrilen politikalarının sonucunda yaptıkları iş birliğine işaret etmektedir.

Easterly (2003), IMF ve Dünya Bankasının yoksulluktaki artışın azaltılması konusunda 1999 yılında, birlikte çalıştıklarını belirtmektedir. Easterly'in belirttiği bu durum, zaman içerisinde politikalarında değişim yaşanan bu iki kurumun yakınlaşmasını göstermektedir.

Craig ve Porter (2003), IMF ve Dünya Bankasının 2001 yılında Yoksulluğu Azaltma Stratejisi Bildirileri (PPRSP) olarak bilinen bildirimler yayınlamıştır. IMF ve Dünya Bankası iş birliği ile başlatılan bu bildirimler, çok uluslu finansal ve kalkınma kurumlarının önemli politika araçlarını ile küresel entegrasyon içerisinde olan uluslararası kamu politikalarının birbirlerine yakınlaşmasını kapsamıştır.

Miller (2006), Türkiye ve IMF ilişkilerinin 1980-1989 döneminde yoğunluk gösterdiğini söylemiştir. Bu dönemde liberalleşmeye yönelik olarak reformlar yapılmıştır.

Kazgan (1988), Dünya Bankası ve IMF'in yakınlaşmaya başlamasını, 1970'ler ile birlikte IMF, Dünya Bankası ve uluslararası ticari bankaların finansal piyasalarda birbirleri ile girdikleri güçlü ilişkiler aracılığıyla başladığını ifade etmektedir. Önceleri kısa dönemli krediler veren IMF, söz konusu bu dönemde eskiye göre daha uzun vadeli krediler vermeye başlamıştır.

Başkaya (1995) ise 1980'li yıllarda IMF ve Dünya Bankası dışı açık ekonomi çerçevesinde az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru kaynak transferinde öncülük eden iki önemli aktör olduğunu söylemiştir. Bu durum hem IMF ve Dünya Bankasının birlikte hareket ettiğini hem de liberal politikalar benimsediğini göstermektedir.

Eğilmez (1996), Dünya Bankası tarafından verilen yapısal uyum kredilerinin gelişmekte olan ülkelerin piyasaya siyasi olarak müdahalelerin azaltmak ve ticaretin serbestleştirilmesi sonuçlarını içeren programlara yönelik açıldığını söylemektedir. Bu durum, bize Dünya Bankasının politikalarının liberalleşmeye başladığını göstermektedir.

Karluk (1998), IMF'in politikalarını Türkiye açısından değerlendirmiştir. Türkiye, IMF ana sözleşmesinin 4. Maddesine göre kambiyo kısıtlamaları uygulayan üye ülkelerden iken, bugün bakıldığında ana sözleşmenin 8. Maddesi kapsamında sermaye hareketlerini serbest bırakan üye ülke durumuna gelmiştir. Türkiye'nin 1980'ler ile birlikte karma ekonomik politikalarından serbest piyasaya geçmesi, IMF ile ilişkilerde hızlanma yaşanmıştır. Bu durumda IMF'in 1980 ile liberal politikaları desteklemesine işaret etmektedir.

Paya (1998), IMF ve Dünya Bankası yakınlaşmasını krize giren ülkelerin kötü durumlarından çıkmaları için politikalar ve uyum programları ürettiği şeklinde açıklamıştır.

Sönmez (1998), IMF ve Dünya Bankası birlikte hareket etmesinin 1980'lerin sonundan itibaren oluşmaya başladığını ve dünyadaki ekonomi politikalarına birlikte etki etmeye başladığını belirtmiştir.

Seyidoğlu (2003), Türkiye ve IMF arasında imzalanan 2001 stand-by anlaşmasına göre, Türkiye sabit kur uygulaması sonucunda krizle karşılaşması sonrasında IMF'in 2001 stand-by anlaşmasında yer alan serbest kur rejimine geçmiştir. Seyidoğlu bu durumu IMF'in politikalarında çelişki yaşadığı şeklinde açıklamıştır. Bu söz konusu çelişkinin de IMF'in kurulduğu dönemdeki politikalarının başka bir boyuta evrildiği şeklinde yorumlanabilir.

Uzun (2003), 1980'li yıllarda ülkeler, artan borç yükleri ile azalan döviz miktarları sonucunda birçok makroekonomik sorun ile karşı karşıya gelmiştir. Bunun sonucunda Dünya Bankası yoksulluk ile mücadele eden makro ekonomik sorunlara doğru desteğini kaydırmıştır. Bu makro ekonomik sorunların çözümü olarak ise Dünya Bankası, devlet

müdahalesini azaltacak ve serbest piyasa ekonomisini destekleyecek programları uygulamaya başlamıştır.

Gülcan ve Kuştepeli (2006), IMF'in kurulduğu yıllardaki politika anlayışının değiştiğini, liberal ekonomik politikaları destekleyici ve uygulayıcı bir role büründüğünü söylemişlerdir.

Soyak (2006), IMF ve Dünya Bankası birlikte uyguladıkları 1980 programı ile Türkiye'nin ekonomi politikaları üzerinde önemli etkenler olmuştur. Bu kapsamda 1982–1988 dönemi için ihracata dayalı daha liberal bir büyüme stratejisi bu iki kurum tarafından istenilmiştir. Bu durum da Türkiye ekonomi politikaları üzerinde Dünya Bankası ve IMF iş birliğini göstermektedir.

Candan (2007), Türkiye'nin 1980'li yıllar ile birlikte liberal politikaları benimsemeye başlaması, Dünya Bankasının Türkiye'ye kredi desteğini artırmıştır. Bu durum Dünya Bankasının 1980 sonrası liberalleşmeye verdiği önemi göstermektedir.

Ünay (2009), 1950 ve 1960'lı yıllarda Dünya Bankasının desteklediği devlet odaklı politikalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Banka, 1970'lere gelindiğinde küreselleşme politikaları yönünde adımları atmaya başlamıştır. Daha sonraki dönemlerde ise bu adımlar artık uygulama olarak banka tarafından uygulanır olmuştur.

Apak ve Uyar (2010), Türkiye'nin 1980 yılında uyguladığı iktisat politikalarına Dünya Bankası ve IMF ikisi birlikte etki etmiştir. İki kurum kombine bir ilişki ile istikrar ve yapısal uyum bir arada olduğu bir programı yürütmüşlerdir. Türkiye bu iki kurumun politikaları aracılığıyla ithal ikamecilikten liberal ekonomi politikasına geçiş sağlamıştır.

Dünya Bankası ve IMF iş birliğine ilişkin olarak 2007 yılında iki kurumun beraber hareket etme şeklini güçlendirmek amacıyla Ortak Yönetim Eylem Planı (JMAP) hazırlanmıştır. Bu plan çerçevesinde Dünya Bankası ve IMF, makroekonomik ve sektörel konuların, iş bölümünün ve gelecek yıl ihtiyaç duyulan çalışmaların belirlendiği ülke düzeyindeki çalışma programlarını birlikte tartışmıştır. Buradan iki kurumun birbirleri ile olan iş birliğine verdikleri önemi göstermektedir.

Dünya Bankası Politikaları

Dünya Bankası; krediler, politika önerileri ve teknik yardımlar ile geliştirmekte olan ülkelerde fakirliğin azaltılmasını ve hayat standartlarının yükseltilmesini amaçlayan çok geniş kapsamlı projeleri desteklemektedir. Bu bağlamda Dünya Bankası, üretmiş olduğu küresel politikaları ülkelerin yürüttükleri projeler aracılığı ile uygulamaktadır. Dünya Bankası, proje desteğini orta gelirli ve fakir ülkelere sağlamaktadır. IBRD ve IDA aracılığı ile hak eden bu söz konusu ülkelere gerekli desteği sağlamaktadır. (A Guide to The World Bank, 2007:11).

Dünya bankası ilk yıllarında, II.Dünya Şavaşı sonrasında yıkılan ve durumu kötüleşen ulusların altyapılarına ve durumlarını iyileştirmelerine olanak sağlayacak yardımlar ve proje destekleri sağladı. Bu orta ve fakir ülke olarak adlandırılan ülke gruplarında, tarım, eğitim, sağlık gibi stratejik sektörlerde desteklerde bulunulmuştur. Bu amaçla dünya bankası, ticari karlılığa dayanan ve altyapı projelerine odaklanan devletçi bir profil benimsemiştir. Fakat düşük ve orta gelirli ülkelerde, finansal faaliyetlerinde sübvansiyonlar ya da karlılığı kabul edilmeyen sektörler için kredi desteği sağlanmamıştır. Dışişleri Bakanlığı veya Hazine Bakanlığı'nın tavsiyesi altında Dünya Bankası, siyasi nedenlerle müşterilere kredi vermekten veya reddetmekten veya siyasi

kriterlere uygun olarak kredilerin yetkilendirilmesi için çeşitli koşullar getirmiştir (Pereria, 2017:77).

1960'ların başında, Dünya Bankası kendini çok sağlam bir finansal durumda buldu. Bununla birlikte ülkelerin büyük çoğunluğu özellikle de orta gelirli ülkelerin hızlandırılmış borçluluğu nedeniyle IBRD, müşteri eksikliği ile karşılaşmıştır. Bu sadece kredilere dayalı bir organizasyon olduğu için değil, aynı zamanda politik ve imaj nedenlerinden dolayı da ciddi bir problemdi. George Woods'un Dünya Bankası başkanı olması ile ödeme gücü kriterlerini gevşeterek ve büyüme potansiyeli ile uygulanan ekonomik politika türü gibi kredileri yetkilendirmiştir. Ayrıca diktatörlük hükümetleri olarak adlandırılan ve ABD müttefikleri olarak ifade edilen; Nikaragua, Brezilya, İspanya, Portekiz, Endonezya, Zaire gibi ülkelere bu dönemde bolca kredi vermiştir. Ayrıca, sektör açısından bakıldığında, tarım kredileri önemli ölçüde artmış ve eğitim, su temini ve temel sanitasyon için kredi sağlanmıştır. 1960'ların başına kadar, tarım için mütevazı olan Dünya Bankası, sektöre yönelik olarak desteğini artırmıştır. Üçüncü Dünya ülkelerinde 1960'lı yıllarda tarımsal araştırmanın oluşturulmasında öncü olunmuş ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen tarımsal projeler ile birlikte tarımda verimlilik artışı olmuştur (Pereria,2017:78-79).

Sektörel çeşitliliğe ve Dünya Bankası faaliyetlerinin yoksul ülkelere doğru genişlemesine rağmen, kurum içinde ekonomik büyümeden kaynaklanan genel faydalar hakkındaki baskın vizyon değişmedi. 1960'ların başında gelişme inancı, sadece Batı Avrupa ve Japonya'yı değil, aynı zamanda asimetrik bir şekilde de olsa çevre ülkeleri de içeren geniş savaş sonrası tarafından beslendi. Bilim ve teknoloji yoluyla ilerlemeye olan inanç, fiziksel altyapıya yatırım olarak bir gelişme kavramını destekleyerek kabul edilemez görünüyordu. Woods yönetiminin sonunda, Dünya Bankası önceki 16 yıllarından daha fazla kredi vermişti. Kredi vermek için muhafazakar kriterler kural olmaya devam etti. Bunun yanında tarım için artan ödemelere ek olarak, Dünya Bankası çekingen bir şekilde eğitim ve kentsel alanlarda faaliyet göstermeye başladı (Kapur vd, 1997: 221).

Mcnamara'nın Dünya Bankası başkanlığına gelmesi ile birlikte güvenlik ve kalkınma arasındaki bağlantı ön plana çıkmaya başladı. McNamara, iç gelişme olmadan, en azından asgari düzeyde, düzen ve istikrar imkansızdır şeklinde konuşmuştur. McNamara, yoksulluğun azaltılmasının, ekonomistlerin büyük çoğunluğunun belirttiği gibi, merkezîyetçiliği konusunda ısrar ederek, büyüme pahasına gerçekleşeceğini reddetti (Kapur vd., 1997: 217). Dünya Bankası, McNamara'nın askeri kökenli olması nedeniyle döneminde güvenlik de içeren politikalar uygulamıştır.

1970'lerin başında Dünya Bankası araştırma yatırımlarına yönelik politikalar ve proje desteklemeleri yapmaya başladı. Bu döneme kadar teoride göz ardı edilen yoksulluk kavramı, dünya bankası tarafından ön plana çıkarılmaya başladı. Yine bu dönemde kırsal kalkınma projeleri temel hedefi olarak Dünya Bankası politikaları içerisinde yer almıştır. Dünya Bankasının yoksulluk ile mücadele etme kararı sonrası pek çok gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk sorununu çözmeye yönelik olan projelere destek vermeye başlamıştır.

Dünya Bankası 1980'li yıllara kadar devletçi politikaları ve projeleri desteklemiştir. Ancak küresel piyasada gelişen neoliberalizm akımı ile birlikte bankanın politikaları da küreselleşmeye doğru evrim geçirmeye başlamıştır.

Dünya Bankası, ilk yıllarında yalnızca gelişmekte olan ve fakir ülkelerin kalkınabilmelerine fayda sağlayacak projelere kredi desteği verirken, zamanla

toplumsal yapıları ön plana çıkartan kalkınma modeli etrafında geniş kapsamlı dönüşüm sağlayacak politikalara yönelmeye başlamıştır. Bu misyon değişikliği, bankanın uygulamakta olduğu geleneksel proje kredisi anlaşmalarının evrilmesine neden olmaya başlamıştır. Özellikle 1980 yılı ile birlikte az gelişmiş ülkeler ve Dünya Bankası arasında Yapısal Uyarlanma Kredisi Anlaşmaları ve Sektörel Uyarlanma Kredisi Anlaşmaları imzalanması bu söz konusu değişimi sonuçlandırmıştır. Günümüz tarihine gelindikçe ise uyarlanma kredi anlaşmalarının esnek türleri ortaya çıkarak daha da çeşitli bir hal aldığı görülmektedir (Öztürk,2006:51).

1995 yılında Bankanın Başkanlığına getirilen Jim Wolfensohn dönemi ile birlikte uygulanmakta olan yapısal uyum projelerinden farklı bir proje türüne geçilme ihtiyacı oluşmuştur. Bu ihtiyaç sonucunda 1980'li yıllar ile birlikte devama eden uyum projelerinin yerini 1990'lar ile birlikte karma projeler almaya başlamıştır. Bu dönemde de yoksullukla mücadele kapsamında insani yatırımlara önemli destekler sağlanmıştır (Kagia, 2005:2-3).

2000'li yıllara gelindiğinde ise yine bankanın üzerinde durduğu en önemli kavramlardan biri yoksulluk olmuştur. 2000 yılında yayımlanan rapor, ülkelerin karşı karşıya oldukları yoksulluk sorunu üzerine pek çok yeni çözümler getirmeye çalışmıştır. Söz konusu bu raporda yoksulluk sorunu olan ülkelerin yoksulluk sorunu üzerine gitmelerinin tek başına yeterli olmayacağı bunun yanında siyasi ve sosyal olarak da gelişim gösterilmesi gerektiği yazılmıştır (Uzun, 2003:164).

Yoksulluk kavramının popülerliğini korumasının yanında diğer bir önemli kavram olan sürdürülebilirlik, son yıllarda Dünya Bankasının ilgilendiği önemli kavramlardan biri olmuştur. Bu kapsamda Dünya Bankası, ülkelere sağladığı çeşitli krediler ile sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı amaçlamaktadır. Dünya Bankası sürdürülebilir kalkınmanın derinleştirilmesi amacıyla çeşitli politikalar uygulamaktadır. Bu amaç kapsamında Dünya Bankasının desteklediği bazı alanları; güvenilir ve verimli enerji arzının artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının daha fazla kullanılması, uygulanmakta olan iklim eylemlerinin artırılması, çevre yönetiminin ve iklim değişikliğine uyumun güçlendirilmesi gibi sıralamak mümkün olabilir.

Tablo 1 Dünya Bankasının Sağladığı Krediler

Yatırım Kredileri	Uyum Kredileri
Program Uyum Kredileri	Yapısal Uyum Kredileri
Acil İyileştirme Kredileri	Sektör Uyum Kredileri
Hazırlık Kredileri	Programlı Yapısal Uyum Kredileri
Teknik Yardım Kredileri	Özel Yapısal Uyum Kredileri
Aracı Kurum Kredileri	Rehabilitasyon Kredileri
Özel Yatırım Kredileri	Borç Azaltma Kredileri
Sektör Yatırım ve Koruma Kredileri	Kalkınma Politikaları Kredileri

Kaynak: www.worldbank.org, Erişim Tarihi:17.05.2021

Dünya Bankasının tarihi boyunca sağladığı krediler, Tablo 1’de gösterilmektedir. Dünya Bankası uyguladığı politikaları, ülkelerin yapmış olduğu şartları yerinen getiren bir takım desteklediği projelere verdiği yukarıdaki tabloda yer alan krediler aracılığı ile uygulamaktadır. Bu krediler 1980’li yıllara kadar geleneksel krediler olarak adlandırılan krediler iken, bu tarihten sonra ise uyumlu krediler, karma krediler adı altında verilmeye başlamıştır.

IMF Politikaları

IMF’in amacı, kısa dönemde ülkelerin karşılaştıkları döviz kuru sorunları ve geçici ödemeler dengesi bozukluklarının düzeltilmesine yardım etmek, ülkelerin kendilerinin ödemiş oldukları fonlardan ve kredilerden yararlandırmak olarak belirtilmektedir. Aynı zamanda IMF, döviz açıkları ve ödemeler dengesi açıkları durumunda ülkelere danışmanlık hizmeti de vermektedir (Apak ve Uyar,2010:43).

1944 yılında kurulan IMF, 50 yılı aşkın bir süredir merkez bankalarına, Maliye bakanlıklarına, vergi makamlarına ve diğer ekonomik kurumlara kritik ekonomik konularda kapasite geliştirme imkanı sağlamıştır. IMF, yaklaşık 150 ülkeden gelen özel bir personel aracılığıyla kapasite geliştirmeyi desteklemektedir. IMF'nin temel görevlerinden biri olan ve bütçesinin yaklaşık üçte birini oluşturan kalemlerden birisi kapasite geliştirmedir. Bu kapasite geliştirme şu kavramları içerir (www.imf.org, Erişim Tarihi: 18.05.2021):

Maliye bakanlıklarına gelirlerin nasıl artırılacağı konusunda danışmanlık yapmak, hükümetlerin okullar, yollar ve hastaneler gibi daha iyi kamu hizmetleri sunmasını sağlar.

Ülkelerin yasal ve yönetim çerçevelerini uluslararası standartlara uygun hale getirmelerine yardımcı olmak, ülkelerin yolsuzluk, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele etmelerini sağlar.

Ülkelerin makroekonomik ve finansal verilerinin iyileştirilmesi, ekonomileri hakkında daha doğru bir okuma sağlar ve daha fazla yatırım çekmeye yardımcı olan bir şeffaflık mesajı gönderir.

Politika yapıcılarını ilerici vergilendirme, finansal içerme ve cinsiyet bütçelemesi gibi politikalar konusunda eğitmek, ülkelerin eşitsizliği azaltan politikalar oluşturmasına yardımcı olur.

IMF, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini güçlendirmelerine ve daha fazla iş yaratmalarına destek olmaktadır. Aynı zamanda ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine doğru ilerleme kaydetmelerine yardımcı olmaktadır. IMF, ekonomik ve finansal konularda bilgi için küresel bir merkez olarak hizmet vermektedir. Son yedi yılda, hangi politikaların işe yaradığı, neden büyümeyi serbest bıraktıkları ve bunları en iyi nasıl uygulayacakları konusunda dünya lideri uzmanlık ve deneyim deposu geliştirdi. IMF, gelişmelerinin farklı aşamalarında farklı ülkelerde edindiği deneyimlerden haberdar olarak, bu bilgiyi üye ülkelerle uygulamalı danışmanlık, eğitim ve eşler arası öğrenme yoluyla paylaşmaktadır. Bu da hükümetlerin ekonomik politikalarını ve kurumlarını modernize etmelerine yardımcı oluyor. IMF'nin kapasite geliştirme çalışmaları, küresel ekonomik gelişmeleri takip etmenin ve ödeme dengesi krizleri yaşayan ülkelere borç vermenin yanı sıra temel görevinin bir parçasıdır (www.imf.org, Erişim Tarihi: 18.05.2021).

Türkiye'nin Dünya Bankası ve IMF ile İlişkileri

Türkiye ve Dünya Bankası ilişkisi 1947 yılında Türkiye'nin üye olması ile başlamıştır. Türkiye'nin Dünya Bankasından kullandığı ilk kredi 1950 yılında olmuştur. Buna ek olarak yine aynı yılda limanların geliştirilmesi için kullanılan kredi ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası tarafından alınan kredi de Türkiye'nin Dünya Bankasından sağladığı ilk kredilerdir.

Türkiye ve Dünya Bankası ilişkileri, 1949 yılında Türkiye'nin kalkınma çabasına girmesi ve Dünya Bankasından destek istemesi sonucu yoğunluk göstermeye başlamıştır. Bunun üzerine Dünya Bankası dönem başkanı tarafından Türkiye'nin başvurusu değerlendirilmesi amacı ile bir heyet gönderilmiştir. Başvurunun değerlendirilmesi amacıyla Türkiye ekonomisi için bir rapor oluşturulmuştur. Fakat oluşturulan rapor dönemin Türkiye Başbakanı tarafından, rapor içerisindeki kısıtlamalar nedeniyle olumlu karşılanmamıştır. Söz konusu bu raporda Türkiye'nin yatırım yapması gereken çeşitli alanlar belirlenmiştir. Türkiye'nin gerekli desteği alabilmesi için bazı aşamaları tamamlayabilmesi için yardım alması gerektiği yazılmıştır. Bu durum dönem Başbakanı ve Dünya Bankası arasındaki ilişkileri olumsuzlaştırmıştır. Bu olumsuz hava nedeniyle Türkiye, 1954-1966 yılları arasında Dünya Bankası destekli bir kredi ve destekten yararlanamamıştır. Ancak ilişkiler 1970 yılında Dünya Bankası başkanlığına getirilen McNamara ile düzelebilmiştir. (Güç, 2006:73-74).

1970'lerde yaşanan petrol krizi, Türkiye'de önemli dış açıklara neden olmuştur. Bunun yanında Türkiye petrol krizine kadar olumlu ve istikrarlı bir büyüme kalkınma trendine sahip olmasına rağmen, kriz ile bozulmaya başlayan ekonomik göstergeler nedeniyle Dünya Bankası ile ilk defa 1980 yılında uyum kredi programı anlaşması imzalanmıştır. Alınan bu uyum kredi tarım ve sanayi sektörlerinde arzu edilen kapasite artırımını için gereken hammadde ve ara malı ithalinde kaynak amacıyla kullanılmıştır (Güç, 2006:85). Bu kredi türü I.Yapısal Uyum kredisi olarak adlandırılmış ve bu kredi türünün devamını II, III, IV ve V olacak şekilde almaya devam etmiştir. Bu yapısal uyum kredileri 1980'ler ile başlayan küreselleşme akımına Türkiye'yi de entegre etmeye başlamıştır.

1985 yılı ile birlikte yapısal uyum kredileri yerini sektörel uyum kredilerine bırakmıştır. 1985-1995 yılları arasında Dünya Bankası Türkiye için su, sağlık, eğitim, sosyal koruma, enerji, ulaştırma, finans sektörü, tarım sektörü, kırsal kalkınma alanlarında önemli kredi destekleri sağlamıştır (Güç, 2006:86).

Genel bir toparlama yapılması gerekirse, 1950 yılında başlayan Dünya Bankası ve Türkiye kredi ilişkisi bugüne kadar çeşitli proje kredi desteği ile süregelmiştir. Alınan kredilere bakıldığı zaman, proje yatırım kredileri ve seçilen sektörlerin yeniden yapılandırılması, sektörel uyum kredileri, yapısal reformlar, ekonomide küreselleşme, özelleştirme ve yoksulluğun azaltılması gibi durumlarda çeşitlilik göstermektedir.

Tablo 2 Dünya Bankasının Türkiye’de Desteklediği Projelerin Sektörel Dağılımı ve Sayıları

Sektör	Proje Sayısı
Merkezi Hükümet	48
Banka Kurumları	29
Diğer Sanayi, Ticaret ve Hizmet	28
Sosyal Koruma	25
Banka Harici Finansal Kurumlar	23
Sağlık	19
Enerji ve Çıkarılabilir Madenler	19
Bölgesel Hükümet	18
Su Sağlama, Sağlık Koruma ve Atık Yönetimi	12
Sulama ve Direnaj	11

Kaynak: www.worldbank.org, Erişim Tarihi: 18.05.2021

Tablo 2’de, Dünya Bankası ve Türkiye arasında imzalanan proje anlaşmalarının sektörel dağılımı ve proje sayısı verilmiştir. 2021 yılı itibariyle Dünya Bankası ve Türkiye arasında toplam 270 proje anlaşması olmuştur. Bu proje anlaşmaları tablo 2’de görüldüğü üzere sektörel olarak çeşitlilik göstermektedir.

2019 Aralık ayında Çin’de ortaya çıkan Covid-19 salgını nedeniyle birçok ülke ekonomik olarak sıkıntı içerisine girmiştir. Bu bağlamda Dünya Bankası ülkelere destek yardımlarında bulunmuştur. Türkiye de söz konusu bu desteklerden faydalanan ülkeler arasında yer almıştır. Türkiye ve Dünya Bankası, Covid-19 Kredi Limiti kapsamında 300 milyon ABD doları tutarında kredi anlaşması yapılmıştır. Türkiye Covid-19 Kredi Limiti kapsamında Dünya Bankası tarafından altyapı, ulaşım, enerji, su, sürdürülebilir şehirler, sağlık, bilgi ve iletişim teknolojileri ve imalat sektörleri dahil pek çok sektörde nakit akışını desteklenmesi hedeflenmiştir. Yine Covid-19 salgınının ekonomik etkileri ile mücadele kapsamında, Dünya Bankası’yla Eylül 2020’de 250 milyon ABD doları tutarında yapılan Türkiye Acil Durum Şirket Desteği Projesi’yle de Covid-19 salgınından ekonomik olarak etkilenen veya salgın koşullarına uyum sağlamaya çalışan küçük ve orta büyüklükteki özel sektör işletmelerine (KOBİ) finansmana erişim imkanı sağlanması amaçlanmaktadır (Kalkınma Yatırım Bankası).

Sürdürülebilirlik kavramı günümüzde de Türkiye açısından da önemli bir kavram olmuştur. Dünya Bankası ve Türkiye arasında son yıllarda sürdürülebilirlik anlamında kredi ve destek anlaşmaları olmaya başlamıştır. Bu kredi ve destek anlaşmaları;

- Şehirlerin sürdürülebilirliğinin artırılması
- Güvenilir ve verimli enerji arzının artırılması
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının daha fazla kullanılması

- Uygulanmakta olan iklim eylemlerinin artırılması
- Yeni ekonomik araçların geliştirilmesi ve kullanımı

gibi bazı alanlar olarak sayılabilir.

Tablo 3 Türkiye ve Dünya Bankası Arasındaki Aktif Projeler

Proje Adı	Proje Maliyeti (Dolar)	Sosyal ve Çevresel Risk	Sektör
Türkiye'de Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklarda Sosyal Girişimcilik, Güçlendirme ve Uyum Projesi	48,040,000	Sürdürülebilir	Kamu Yönetimi-Sosyal Koruma
Türkiye Organize Sanayi Bölgeleri Projesi	300,000,000	Sürdürülebilir	Sanayi
COVID-19 Krizinde Mikro ve Küçük İşletmelere Türkiye Hızlı Destek	300,000,000	Ölçülü	İmalat
Gelişmiş Pazar Bağlantıları İle Mültecilere ve Türk Vatandaşlarına Tarımsal İstihdam Desteği	54,700,000	Sürdürülebilir	Tarım
Acil Firma Destek Projesi	500,000,000	Ölçülü	Bankacılık
Demiryolu Lojistiği İyileştirme Projesi	350,000,000	Sürdürülebilir	Demiryolları
Güvenli Okullaşma ve Uzaktan Eğitim Projesi	160,000,000	Ölçülü	Eğitim
Uzun Vadeli İhracat Finansmanı Garantisi	273,580,000	-	Sermaye Piyasaları
Türkiye acil COVID-19 sağlık Projesi	100,000,000	Sürdürülebilir	Sağlık
Resmi İstihdam Yaratma Projesi	347,350,000	Sürdürülebilir	Sosyal Koruma
Belediye Hizmetlerinin İyileştirilmesi Projesi	148,800,000	Sürdürülebilir	Kamu Yönetimi-Su, Sanitasyon ve Atık Yönetimi
Yenilenebilir Enerji Entegrasyon Projesi Ek Finansman	325,000,000	-	Enerji
Türkiye'de Uyum Projesine Destek	800,000	Ölçülü	Sosyal Koruma
Türkiye Kamu Binalarında Enerji Verimliliği	150,000,000	-	Enerji
Okullarda Afet Risk Yönetimi Projesi	300,000,000	-	Eğitim
Sürdürülebilir Şehirler Projesi 2-Ek Finansman	560,600,000	-	Bölgesel Yönetim
GEF Türkiye Sulama Modernizasyonu	2,000,000	-	Tarım

Türkiye Sulama Modernizasyonu	252,000,000	-	Tarım
Geçici Koruma ve Türk Vatandaşları Kapsamında Suriyeliler için İş ve Girişimciliğin Geliştirilmesi Projesi	2,130,000	-	Sanayi, Ticaret ve Hizmet
Gaz Depolama Genişletme Projesi	600,000,000	-	Enerji
Finansmana Kapsayıcı Erişim	400,000,000	-	Bankacılık ve Finans
Sürdürülebilir Şehirler Projesi 2	91,540,000	-	Bölgesel Yönetim
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları İçin İstihdam Destek Projesi	48,180,000	-	Sanayi, Ticaret ve Hizmet
Esneklik İçin Eğitim Altyapısı (SuTP için AB tesisi)	157,780,000	-	Eğitim
Sürdürülebilir Şehirler	132,770,000	-	Bölgesel Yönetim
Türkiye Jeotermal Kalkınma Projesi	250,000,000	-	Enerji
Tapu ve Kadastro Modernizasyon Projesi-AF	90,590,000	-	İdari ve Kamu Hizmeti Reformu
Sağlık Sisteminin Güçlendirilmesi Ve Desteklenmesi Projesi	134,300,000	-	Sağlık
AB / IPA Enerji Sektörü Teknik Yardım Programı-2. Aşama Projesi	12,980,000	-	Enerji
Gaz Sektörünün Gelişimi İçin Ek Finansman	400,000,000	-	Enerji
Yenilenebilir Enerji Entegrasyonu	300,000,000	-	Enerji
Türkiye Tapu ve Kadastro Modernizasyon Projesi	203,000,000	-	İdari ve Kamu Hizmeti Reformu
Gaz Sektörü Geliştirme Projesi	325,000,000	-	Enerji

Kaynak: www.worldbank.org, Erişim Tarihi:19.05.2021

Tablo 3'e bakıldığı zaman Türkiye ve Dünya Bankası arasında gerçekleştirilen projelerde sürdürülebilirlik çerçevesinde destekler olduğu görülmektedir. Ayrıca, Tablo 3'de enerji ile ilgili projelerde fazlalık olduğu görülmektedir. Bu durum da bize çevresel sürdürülebilirliğe verilen önemi göstermektedir.

Türkiye, IMF'ye 1947 yılında üye olmuştur. İlk IMF desteğini ise 1948 yılında almıştır. IMF, Türkiye'nin ekonomik istikrar sağlama süreci içerisinde finansal destek anlamında üyelik tarihinden itibaren yer almaktadır. Türkiye ödemeler dengesi açığı yaşadığı her dönemde IMF ile iş birliği gündeme gelmiştir. Problem yaşadığı her dönemde IMF ile iş birliği gündeme gelmiş ve günümüzde de gündemdeki yerini korumaktadır. Söz konusu ilişkiler esasen inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir. Türkiye ve IMF arsında şimdiye kadar toplam 19 stand-by anlaşması yapılmıştır. Türkiye'nin liberalleşmeye geçemeye başlaması ile birlikte IMF ve Türkiye arasındaki kredi boyutunda da bir

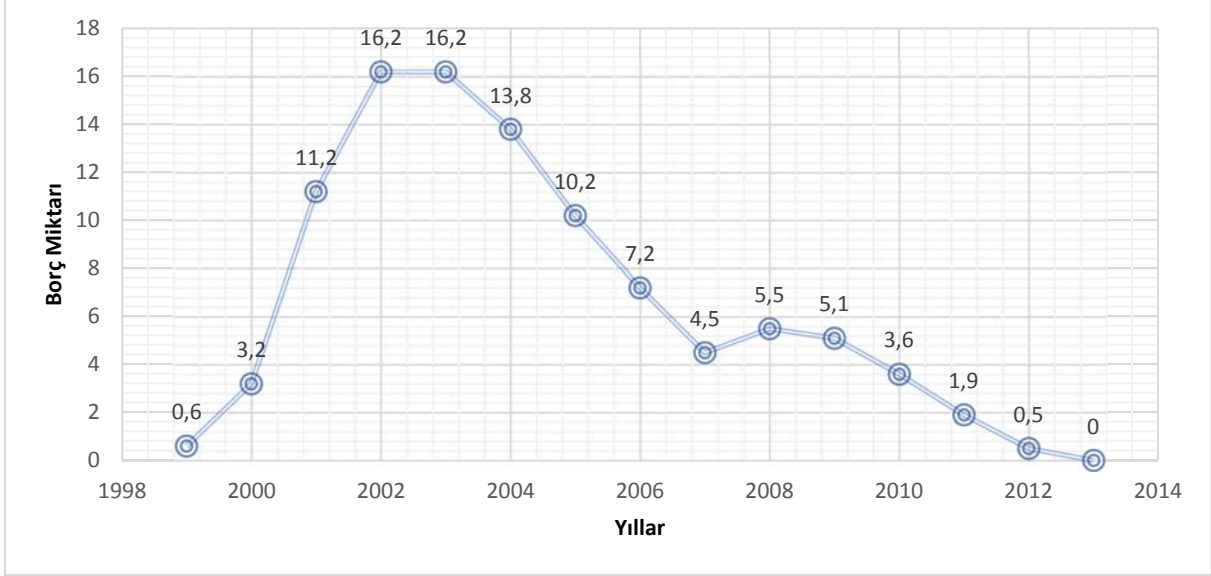
artış yaşanmaya başlamıştır. İMKB'nin kurulması ile birlikte, borsa Türkiye ve IMF ilişkilerine daha çok tepki verir hale gelmiştir. 1990'lar ile birlikte Türkiye ekonomisinde yaşanan siyasi istikrarsızlık ve ekonomik sorunlar nedeniyle IMF ve Türkiye ilişkisi tekrardan yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu olumsuz iç siyasi ve ekonomik duruma ek olarak, Marmara depremi ve Rusya'da yaşanan kriz IMF ve Türkiye yoğun ilişkisi seviyesinin artmasına neden olmuştur. 2000'li yılların başında yaşanan ekonomik krizin doğurduğu sonuçlar, IMF'i ön plana çıkarmaya devam etmiştir. Ancak bu IMF'e duyulan ilgi ise birtakım tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Apak ve Uyar, 2010:49-50).

Tablo 4 Türkiye ve IMF Arasında İmzalanan Stand-by Anlaşmaları

Stand-by Anlaşması Yılı	Kredi Miktarı (Bin Dolar)	Stand-by Anlaşması Yılı	Kredi Miktarı (Bin Dolar)
1961	22.240	1978	125.100
1962	20.850	1979	319.700
1963	29.885	1980	1.737.500
1964	26.410	1983	78.187
1966	29.885	1984	234.562
1967	37.530	1994	640.095
1968	37.530	1999	16.317.154
1969	13.900	2002	16.560.460
1970	125.100	2005	6.134.906
1978	125.100		

Kaynak: www.imf.gov.tr, Erişim Tarihi: 19.05.2021

Yukarıdaki tabloda Türkiye'nin IMF ile yapmış olduğu stand-by anlaşmalarının tarihi ve alınan kredi miktarları yer almaktadır. Türkiye ve IMF ilişkileri 1958 yılından sonra stand-by anlaşmaları ile süregelmiştir. Toplamda Türkiye 19 stand-by anlaşmasının altına imza atmıştır. Bu anlaşmaların ilki 1961 yılında, sonuncusu 2005 yılında olmuştur.

Grafik 1 Türkiye'nin Uluslararası Para Fonuna (IMF) Borçları (Milyar SDR)

Kaynak: www.setav.org, Erişim Tarihi: 19.05.2021

Grafik 1'de Türkiye'nin IMF'e olan borcu yıllara göre gösterilmiştir. 2002 yılında zirve yapan borç miktarı zamanla azalışa geçmiştir. 2013 yılında ise IMF'e olan borç resmi olarak bitirilmiştir.

Gelişmekte olan ve borç miktarı yüksek olan ülkeler küresel krizlerden olumsuz olarak etkilenmişlerdir. Bu söz konusu krizlerden etkilenme düzeyini en aza indirmek için ülkeler birtakım önlemler getirme çabasıdadır. Bu çabalardan birisi de borçların sürdürülebilirliğidir. Sürdürülebilirlik, borçlunun gelir ve harcama dengesinde gelecek dönemde bir düzeltme yapılmadan borç miktarını düzenli olarak ödeyebilme durumunu ifade eden bir kavram olarak tanımlanır. Bu ifade iç ve dış borcun sürdürülebilirliğini de içine almaktadır. Bu kapsamda Dünya Bankası ve IMF 1996 yılında ağır borç yüküne sahip dünyanın en yoksul ülkeleri için bir destek programı yayınlamıştır. Bu program, "Ağır Borçlu Yoksul Ülkeler Girişimi" olarak adlandırılmıştır. Bu girişimin hedefi, söz konusu yoksul ülkelerin borçlarını sürdürülebilir hale getirmektir. Bu sürdürülebilirlik için öncelikle genel bir hedef olarak alınıp daha sonra ise tek hedef haline getirilmelidir (Yurt, 2008:160-163).

1994 krizi nedeniyle Türkiye ekonomisi, siyasi ve ekonomik nedenlerden ötürü meydana gelen dengesizliklerden kurtulamamıştır. Bu yaşanan dengesizlikleri ortadan kaldırmak için de geçici önlemler alınmıştır. Fakat bu önlemlerde uzun süreli olmadığı için yetersiz kalmıştır. Bu kapsamda 1999 yılında IMF ile yapılan stand-by anlaşması, 2000 yılı başından itibaren 3 yıl süreli döviz kuruna dayalı bir istikrar programı uygulanmıştır. IMF ve Dünya Bankasının da desteği ile Türkiye'de bozulan bankacılık sektörünün mali yapılarının ve bilançolarının düzeltilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında da borçlarında sürdürülebilirliği sağlanmak istenmiştir (Yurt, 2008:164).

Sonuç

Dünya Bankası ve IMF 1944 yılında kurulduğu zaman, savaştan olumsuz olarak etkilenen ulusların kalkınması amacıyla kurulan iki kuruluştur. Savaş nedeniyle zarar gören altyapı, sosyal çevre ve oluşan ekonomik sorunlara çözüm üretmek bu iki kurumun temel amacı olarak gösterilmekteydi. Dünya Bankası ve IMF kurulduğu

yıllarda, bu söz konusu kalkınma amaçları yerine getirilirken devletçi politikalar ile ülkelerin kalkınmalarına destek vermekteydi. Ancak zamanla kürese anlamda değişen ekonomik akımlar nedeniyle Dünya Bankası ve IMF de bu akımlara göre uyguladıkları politikalar evrilmiştir. Bu evrilmeye ek olarak başlangıçta birbirlerinden bağımsız hareket eden bu iki kurum, günümüze doğru yaklaştıkça iş birliği içerisinde girmiştir.

1980'li yıllara gelindiğinde Dünya Bankası liberalleşme anlamında önemli politika ve programlar üretmeye başlamıştır. Küreselleşme düşüncesi içerisinde olan ve destek talebinde bulunan ülkelere yardımda bulunmaya başlamıştır. Bu tarihte de IMF ile yakınlaşmaya ve politika uygulama noktasında birlikte hareket etmeye başlamışlardır. Literatüre bakıldığı zaman; Wolf (1987), Emmerij (1995), Asher (1996), Wolfenshon (1997), Eğilmez (1996), Uzun (2003), Ünay (2009), Dünya Bankasının geleneksel politikalarının zaman içerisinde özellikle 1980'lerden sonra evrildiği yönündeki düşünceleri destekler niteliktedir. Bu söz konusu evrilme ise devletçi politikalarından liberal politikalara doğru geçiş olmuştur.

IMF kurulduğu dönemlerde kısa dönemli politikalar ve devletçi politikalar uygulamaktaydı. Zaman içerisinde geleneksel diye ifade edilen politikalara olan ilginin azalmaya başlaması ve uluslararası düzeyde yaşanan liberalleşme düşüncesi IMF'in politikalarında da değişikliğe neden olmuştur. Literatürde ise bu değişim hakkında; Schwartz (2000), Seyidoğlu (2003), Gülcan ve Kuştepe (2006) çalışmada savunulan düşünceleri destekler niteliktedir.

1980'lerden sonra liberalleşme akımı ile birlikte IMF ve Dünya Bankası arasında da iş birliği anlaşmaları olmaya başlamıştır. Bu dönemden sonra bu iki kurum politika ve programları uygulama konusunda birlikte hareket etmeye başlamışlardır. Bu iş birliği konusunda ise literatürde; Panos (2002), Easterly (2003), Craig ve Porter (2003), Kazgan (1988), Başkaya (1995) Paya (1998), Sönmez (1998) destekler nitelikteki çalışmalardır.

Türkiye ve Dünya Bankası arasındaki destekleme ilişkisi 1950 yılında, IMF ile arasındaki ilişki ise 1961 yılındaki stand-by anlaşması ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Kurulduğu dönemde IMF ve Dünya Bankası'nın Türkiye üzerinde uyguladığı politikalar devletçi politikalar olmuştur. 1980'lere geldiği zaman Türkiye ile IMF ve Dünya Bankası ilişkisi ise Türkiye'nin liberal politikaları benimsemeye başlaması ile güçlenmiştir. Bu tarihten itibaren de IMF ve Dünya Bankası iş birliği, Türkiye politikaları üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Literatürde ise bu düşünceleri destekler nitelikte çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar; Miller (2006), Karluk (1998), Seyidoğlu (2003), Soyak (2006), Candan (2007), Apak ve Uyar (2010) şeklinde söylenebilir.

Kaynakça

- Apak, S. Ve Uyar, M. (2010). *IMF-Türkiye İlişkileri ve Bankacılık Sektörü*. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 47, 41-57.
- Ascher, W. (1996). *The Evolution of Postwar Doctrines in Development Economics*. History of Political Economy, 28(5), 312-336.
- Başkaya, F. (1995), *Sömürgecilik, Emperyalizm, Küreselleşme*. Öteki Yayınevi, Ankara.
- Candan, E. (2007). *Dünya Bankası Kredi Kullanımlarında ve Projelerin Tatbikinde Yaşanan Sorunlar*. Sayıştay Dergisi, (64), 69-109.
- Craig, D. ve Porter, D. (2003). *Poverty Reduction Strategy Papers: A New Convergence*. World Development, 31(1), 53-69.
- Easterly, W. (2003). 11. *IMF and World Bank Structural Adjustment Programs and Poverty*. University of Chicago Press, 361-392.
- Eğilmez, A. M. (1996). *Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası Grubu ve Türkiye*. Creative Yayıncılık.
- Emmerij, L. (1995). *A Critical Review of the World Bank's Approach to Social-Sector Lending and Poverty Alleviation*. International Monetary and Financial Issues for the 1990s, 5, 15-33.
- Gülcan, Y. ve Kuştepe, Y. (2006). *IMF Programları Türkiye'de Ahlaki Tehlike Yaratıyor mu? Bir Tartışma*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (1), 244-257.
- Güç, F. (2006). *Dünya Bankası Kredilerinin Kamu Yatırımları Üzerindeki Rolü*. (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans), İstanbul.
- Kagia, R. (2005). *Balancing The Development Agenda: The Transformation of The World Bank Under James D. Wolfensohn, 1995-2005*. World Bank Publications, Washington D.C.
- Kapur, D. vd. (1997), *The World Bank: its First Half Century. History*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 1.
- Karagöl, E. T. (2010). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Dış Borçlar*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırma Vakfı, SETA Analiz, 26, 1-29.
- Karluk, S. R. (1998). *Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Kazgan, G. (1988). *Ekonomide Dışa Açık Büyüme*. Altın Kitaplar, 2, İstanbul.
- Miller, C. (2006). *Pattways Through Financial Crisis: Turkey*, Global Governance, 12, 449-464.
- Öztürk, İ. (2006). *Dünya Bankası Politikaları*. Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 36-55.
- Panos Report No 45. (2002). *Reducing Poverty: is the World Bank's Strategy Working?* Panos Ltd, 1-52.
- Paya, M. (1998). *Uzak Doğu Krizi ve Türkiye*. İso Dergisi, 384, 20-23.

- Pereira, J. M. M. (2017). *The World Bank As A Political, Intellectual and Financial Actor: It's First Half Century*, 26(52), 73-94.
- Schwartz, A. J. (2000). *Do We Need a New Bretton Woods?*. Cato Journal, 20(1), 21-25.
- Seyidoğlu, H. (2003). *Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri*. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 4(2), 141-156.
- Soyak A. ve Bahçekapılı C. (1998). *İktisadi Krizler-IMF Politikaları İlişkisi ve Finance and Development Dergisindeki Yansımaları*. İktisat, İşletme ve Finans,13(144), 48-61.
- Sönmez, S. (1998). *Dünya Ekonomisinde Dönüşüm Sömürgecilikten Küreselleşmeye*. İmge Kitabevi, 1.Baskı, Ankara.
- Uzun, A. M. (2003). *Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası*. Cumhuriyet Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,4(2),155-174.
- Ünay, S. (2009). *Küresel Kalkınma Paradigmasının Evriminde Kurumsal Etkenler ve Dünya Bankası*. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 41, 87-111.
- Wolf, P. (1987). *Stabilization Policy and Structural Adjustment Policy in Turkey, 1980-85: The Role of the IMF and World Bank in an Externally Supported Adjustment Process*. German Development Institute, Berlin.
- Yurt, E. (2008). *Türkiye'nin Dış Borçlarının Gelişimi ve Sürdürülebilirliği*. Öneri Dergisi, 8(29), 159-176.
- Yatırım ve Kalkınma Bankası, Sürdürülebilirlik Raporu (2019), Erişim Tarihi:02.06.2021
- www.imf.org, Erişim Tarihi:19.05.2021
- www.worldbank.org, Erişim Tarihi:19.05.2021